УДК 821.161.2-311.6:7.017.4
DOI https://doi.org/10.32782/2307-1222.2024-58-20

ХУДОЖНІЙ СВІТ ПОВІСТІ ПЕТРА КРАЛЮКА «ДІОПТРА, АБО ДЗЕРКАЛО, В ЯКОМУ БАЧИМО НЕ ЛИШЕ СЕБЕ, А Й ІНШИХ, ПОДОРОЖУЮЧИ В ЧАСІ ТА ПРОСТОРІ»

Лілія ЧИКУР
кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри української літератури та компаративістики
Одеського національного університету імені І.І. Мечникова
вул. Французький бульвар, 24/26, м. Одеса
ORCID: 0009-0007-1517-1952
chykur_liliia@ukr.net

Статтю присвячено дослідженню художнього світу повісті сучасного українського письменника та філософа Петра Кралюка «Діоптра…». Автор приєднується до тих літературознавців, які вирішують проблему сутності такої категорії, як художній світ. Пропонується підхід, який полягає в концентрації уваги на паратекстуальності як одному з рівнів художнього світу твору. Звідси випливає методика дослідження, зокрема структурно-системний підхід, який передбачає розгляд паратексту як одного з рівнів художньої системи твору. У статті докладно представлено результати дослідження семантики назви повісті, епіграфу, а також назв окремих розділів твору, їхньої сутності та ролі в художній системі всього твору. Такий підхід надав можливість установити зв'язок між паратекстом, з одного боку, та жанром, проблематикою, композицією і системою мотивів у повісті, з іншого. Їхній зв'язок мотивовано тим, що кожен з цих рівнів твору зумовлений авторською концепцією взаємин між мислячою людиною та як світським, так і церковним оточенням. Оскільки з погляду жанру «Діоптру…» Петра Кралюка можна вважати історичною повістю (серед центральних персонажів твору, кожному з котрих присвячено окрему частину, – мислителі давніх часів Мелетій Смотрицький, Касіян Сакович, Кирило Транквіліон-Ставровецький), особливого значення набуває перегук минулого і сучасності (виявляється, що проблеми, що вирішували герої давнини, стають актуальними і для героя-оповідача як науковця, дослідника книжності минулого, а також його сучасників). Діалог з давниною потрібен герою-оповідачу для того, щоб не тільки краще зрозуміти постать та спадщину Мелетія Смотрицького, але і, що головне, вирішити власні моральні проблеми. Таким чином, відвідування різних частин Волинського краю можна трактувати як шлях до самого себе, до самоідентифікації. Саме акцентуванням уваги реципієнта на концепті «шлях» обґрунтовується поділ повісті на частини і назви кожної з частин. Звідси випливає висновок про повість «Діоптра…» як художню систему, між рівнями якої існує тісний зв'язок, а рівень паратексту як одну зі складових частин художнього світу твору Петра Кралюка.

Ключові слова: *інтертекстуальність, жанр, композиція, наратив, паратекстуальність, Петро Кралюк, художній світ.*

THE ARTISTIC WORLD OF PETER KRALIUK'S STORY "DIOPTRA, OR A MIRROR, IN WHICH WE SEE NOT ONLY OURSELVES, BUT ALSO OTHERS, TRAVELING IN TIME AND SPACE"

Liliia CHYKUR
Candidate of Philological Sciences, Associate Professor,
Associate Professor at the Department of Ukrainian Literature and Comparative Studies
Odesa National University named after I. Mechnikov
24/26 French Boulevard, Odesa
ORCID: 0009-0007-1517-1952
chykur_liliia@ukr.net

The article is devoted to the study of the artistic world of the story "Dioptra" by the modern Ukrainian writer and philosopher Petro Kraliuk. In this regard, the author joins those literary critics who solve the problem of the essence of such a category as "the artistic world". An approach is proposed, which consists in focusing attention on paratextuality as one of the levels of the artistic world of the work. Hence the research method: a structural-systemic approach, which involves considering the paratext as one of the levels of the artistic system of the work. The article presents in detail the results of the study of the semantics of the title of the story, the epigraph, as well as the names of individual chapters of the work, their essence and role in the artistic system of the entire work. This approach made it possible to establish a connection between the paratext and the genre, issues, composition and system of motives in the story. Their connection is motivated by the fact that each of these levels of the work is determined by the author's concept of the relationship between a thinking person and the environment, both secular and ecclesiastical. Considering that from the point of view of the genre, "Dioptra" by Petro Kraliuk can be considered a historical story (among the central characters of the work, each of whom is dedicated to a separate chapter, – are thinkers Meletius Smotrytsky, Cassian Sakowicz, Kyrylo Stavrovetsky-Tranquillon), the echo acquires special importance of the past and the present (it turns out that the problems solved by the heroes become relevant for the hero-narrator, scientist, researcher of literature of the past, as well as his contemporaries). Dialogue is needed by the hero-narrator in order not only to better understand the figure and legacy of Meletius Smotrytsky, but also, and this is the main thing, to solve his own moral problems. Thus, visiting different parts of the Volyn region can be interpreted as a path to oneself, to self-identification. It is the focus of the recipient's attention on the concept of "path" that justifies the division of the story into parts, and thus, such an element of the paratext as the titles of each of the chapters. Hence the conclusion about the story "Dioptra" as an artistic system, the levels of which are closely connected, and the paratext level as one of the components of the artistic world of Petro Kraliuk's work.

Key words: *artistic world, story, genre, composition, narrative, paratextuality, intertextuality, Petro Kraliuk.*

Постановка проблеми. Об'єкт нашої статті – повість сучасного українського письменника Петра Кралюка «Діоптра». У зв'язку з тим, що ми сконцентрували увагу на художньому світі цього твору, ми так чи інакше увійшли в простір вирішення проблеми сутності категорії «художній світ», а саме того, на чому слід сконцентрувати увагу під час дослідження повісті. На сьогодні дослідники-гуманітаристи використовують декілька термінів, які, на перший погляд, схожі, тому потребують аргументованого розрізнення свого змісту. Серед них такі терміни: «модель світу», «картина світу», «світ художнього твору», «художній світ», «художній світ твору» і «твір як художній світ». Що стосується моделі і картини світу, то, оскільки ми в нашій роботі не оперуємо цими поняттями, обмежимось посиланням на статтю І. Саєвич, де, зокрема, читаємо: «Поняття "картина світу", яке корелює з емпіричним досвідом етносу (й окремого індивіда) і залежить від історично сформованого способу пізнання, слід відрізняти від поняття "модель світу" як певної ідеалізованої схеми, конструкта, що осмислюється в межах певної наукової парадигми, тобто поняття "модель" і "картина" розмежовуються, насамперед, за ознаками "схематичність – змістовність", "універсальність – конкретність". Суттєвими ознаками картини світу є розвиток і змінність» [7, с. 539]. Категорія «твір як художній світ» використовується переважно в тих ситуаціях, коли йдеться про літературний процес, а саме перехід літератури від стану риторичності до стану художності, коли естетичні закони стають головними для письменника, внаслідок чого художній твір і стає окремим художнім світом. Найбільшою мірою нас цікавить зміст категорії «художній світ». С. Жила та О. Лілік [1] зупиняються на багатьох його складових частинах. Тут і жанрово-родова природа літературного твору, і його стильові домінанти (розділ, присвячений романам Марії Матіос), і шляхи розгортання сюжетів, і типи наратії, і смислове навантаження деталей (розділ, присвячений «Вічнику» Мирослава Дочинця), і роль образів-символів у розкритті проблематики твору (розділ, присвячений роману Оксани Забужко «Музей покинутих секретів») тощо. Григорій Клочек трактує художній світ як «фундаментально-змістовий засіб, феномен, утворений подвійною інтенціональністю, витворений інтенцією митця, скоригований у процесі сприймання інтенцією реципієнта». Його своєрідність завжди «визначається своєрідністю світобачення (світорозуміння, світосприйняття) митця» [2, с. 14]. На думку цього дослідника, доцільним є використання системного підходу до вивчення художнього світу тому, що ним передбачено концентрацію уваги на взаємозв'язку між рівнями художнього твору. Ми дослідили паратекстуальний рівень повісті П. Кралюка як складову частину художньої системи твору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Підкреслюючи значимість дослідження паратекстуальності художнього твору, О.Б. Рогоза пише: «Об'ємно-прагматичне членування тексту є першим важливим кроком, який дозволяє проникнути у структуру художнього тексту, розкрити смисл авторських інтенцій. Послідовний розгляд взаємодії всіх складових частин тексту дозволяє повно описати функціонування лінгвостилістичних засобів, пояснити їхнє семантичне

навантаження, розкрити смисли художнього твору» [6, с.77]. За концепцією Жерара Женетта, паратекст – це те, що надає можливість тексту стати книгою, це той поріг, що не тільки відокремлює простір тексту та позатекстову реальність, але й встановлює зв'язок між твором і світом.

Паратекстуальний рівень творів Петра Кралюка вже ставав об'єктом літературознавчого аналізу. Так, зокрема, А. Чмир у статті, що присвячена роману «Шестиднев, або Корона дому Острозького», пропонує такий висновок: «На паратекстуальному рівні <…> автор висловив концепцію певного етапу історії України, сенсу такої історичної особистості, як князь Костянтин-Василь Острозький, своє розуміння значущості його діяльності для рідної землі. Ця концепція і виступає як центр, що стягує всі рівні, в тому числі і паратекстуальний, в єдине ціле» [10, с. 78]. Ми в нашій статті також проведемо ланку між паратекстом та авторською концепцією, але з метою дослідження художнього світу іншого твору цього ж автора – повісті «Діоптра…».

Мета статті – встановити зв'язок між паратекстуальними елементами повісті Петра Кралюка «Діоптра…» та авторською концепцією (світобаченням, світосприйняттям), що втілена в цьому творі, і тим самим охарактеризувати художній світ повісті як складну систему.

Виклад основного матеріалу. Першим паратекстуальним елементом (якщо вести розмову про перітекст), з яким зустрічається читач художнього твору, є його ім'я, заголовок. Це та домінанта, «яка утворює в художньому тексті смислову та емоційну єдність» [9, с. 248]. Назва повісті Петра Кралюка, як і багатьох його інших творів (див.: «Шестиднев, або Корона дому Острозького», «Блага вість од княгині Жеславської. Сказання про Євангеліє Пересопницьке», «Лицар і смерть. Дума про гетьмана Петра Конашевича-Сагайдачного»), подвійна за своєю структурою. З одного боку, це нагадує традицію давніх книжників супроводжувати назву твору її уточненням, другою – пояснювальною – складовою. З іншого боку, як у випадку з тією повістю, про яку йдеться, автор вживає таку назву з метою сконцентрувати увагу читача на найголовнішому сенсі слова «діоптра» («оптичний прилад») – дзеркало, яке допомагає краще зрозуміти власне «я», а також уявити собі зовнішній світ, «в якому бачимо не лише себе, а й інших, подорожуючи в часі та просторі». Уперше це слово виникає під час розмови героя-оповідача з Максимом, котрий пропонує здогадатися, якою могла бути назва останнього, ще невідомого твору Мелетія Смотрицького. Він пропонує таку: «Діоптра». Пізніше вже сам герой мотивує саме таку назву: так «за часів Смотрицького називали моралізаторські твори. Це ніби дзеркало, у яке вглядається людина, щоб побачити свої вади й стати кращою» [3, с. 471]. Але, хоча він і розуміє моральний сенс такої книги, під дією алкоголю дуже легковажно обмовляється про таємничу «Діоптру» на дачі Калістрата у середовищі, яке він інтуїтивно вважає «чужим», таким, що несе загрозу. Не виключено, що цей його крок став фатальним у долі Максима.

Трактування сенсів назви «Діоптра» дозволяє вести розмову про зв'язок між паратекстуальним та жанровим рівнями цього твору П. Кралюка. Повість може

бути визначена і як детективна (існує таємнича книга, за якою полюють ті, хто заробляє гроші продажем стародавніх реліквій; не виключено, що історія завершується злочином, якщо вважати, що Максима було отруєно або Калістратом, або кимось іншим), і як історична (події XX століття в уяві героя-оповідача переплітаються з подіями XVII століття), і як психологічна (йдеться про процес самоідентифікації, який переживає герой). Але вона може бути трактована і як етологічна. Недарма при обговоренні значення слова «діоптра» згадуються саме «моралізаторські твори». Причому йдеться як про моральний стан суспільства (як сучасного героєві, так і того, до якого належали і ворожість якого відчували на собі Мелетій Смотрицький, Кирило Транквіліон-Ставровецький, Касіян Сакович), так і про внутрішній стан людини, зокрема головного героя повісті, який здійснює подорож як Волинським краєм, так і внутрішню подорож до свого розуміння сутності сакрального та морального. Незважаючи на те, що він «старий», авторитетний, пише книжки, виявляється, що він багато чого ще не знає, а головне, не завжди поводиться так, як слід. Наприклад, як у випадку з його перебуванням у просторі дачі Калістрата з пануючою там розпустою. І хто знає, чи не ця його помилка стала фатальною для Максима, котрого Калістрат (з ним пов'язаний мотив розпусти, наявності у світі демонічної, деструктивної, руйнівної сили) вирішив вбити тому, що виявилося, що таємниця – вже не таємниця, що багато хто знає про «Діоптру» Смотрицького. Таким чином, можна вважати, що назва повісті П. Кралюка «Діоптра, або Дзеркало, в якому бачимо не лише себе, а й інших, подорожуючи в часі та просторі», є ключем до розуміння її жанрової природи, а також проблематики повісті. Йдеться про нескінченність пошуків людством істини, про неприпустимість догматизму мислення, про позачасовий характер моральних питань, які вирішує людина. Крім того, назва пов'язана і з мотивним рівнем твору, вона стає ключем до розуміння сутності подій (герой буде подорожувати в часі і просторі для того, щоб розкрити для себе таємниці минулого і сучасності).

Наступний паратекстуальний елемент в повісті Петра Кралюка – епіграф. «У композиційному й структурному відношенні, – пише О.Б. Рогоза, – епіграф є автономним і графічно відчуженим від тексту твору, він має свого автора, власну сферу функціонування і свою вихідну комунікативну ситуацію. У такому ізольованому статусі він починає виступати універсальною істиною, що застосована до різноманітних ситуацій. Причому певне семантичне значення мають інтертекстуальні зв'язки з твором-першоджерелом» [6, с. 78]. Інша дослідниця М. Сокол звертає увагу на кодову функцію епіграфа як певного сигналу (знаку) культури. «Цей конституант паратексту, – пише вона, –забезпечує рух від одного твору до іншого, змушуючи працювати культурну пам'ять. Отже, епіграф – культурний символ, що вносить у художній текст традиційний зміст. Включений у чужий контекст, він водночас постає як новий, створений, а також той, що творить, тобто як знак діалогу культур» [8, с. 118].

Епіграф повісті Петра Кралюка «Діоптра…» – це рядки з поеми Леоніда Мосендза «Волинський рік»: «… того не прочитаєш в жаднім творі, / про що

тобі оці рядки говорять, / про що тут мова спомину буде: / це твого роду безбережне море…». Крім того, що цитується твір, пов'язаний з Волинським краєм, яким подорожують герої повісті Петра Кралюка, тут також міститься вказівка на сенси (точніше, «безбережне море» сенсів), які можна знайти у рядках творів про минуле багатьох авторів (саме сенси полемічних творів Мелетія Смотрицького намагається виявити герой-оповідач, але не тільки Смотрицького або його сучасників – Касіяна Саковича, Себастіяна Кленовича, Кирила Транквіліона-Ставровецького, а й митців інших часів. Так, наприклад, неодноразово у повісті ми знаходимо посилання на твори Уласа Самчука). Усі автори, твори яких цитуються у повісті П. Кралюка, – люди, які не припиняли пошуків істини, тому дуже часто опинялися в опозиції до авторитарних думок, до влади (церковної або світської). Ось як охарактеризовано автора рядків, що стали епіграфом до повісті Петра Кралюка у нарисі «Птах високого лету. Леонід Мосендз: від світогляду до творчості»: «У цьому оголеному ідеалізмі, який радше не раз ставав перепоною для Леоніда Мосендза в досягненні життєвих гараздів і створенні штучних комфортних взаємин зі своїми сучасниками, максимально напруженому і уважному ставленні до себе, доби і сучасників, ми бачимо постать письменника, який перебуває на сторожі найвищого культурного обов'язку, здатного на найвищу максиму, запитуючи себе: "*Чи ж не є обов'язком великого серця ширити правду до крайніх меж землі, щоб і та правда стала нарешті невідлучним складником вічності?"»* [5]. Герой-оповідач згадує багатьох книжників минулих часів. Кожен з них пройшов важкий шлях протистояння владі або оточенню, але не відмовився від того, що вважав істинним, необхідним людям. Це дозволяє зробити висновок про зв'язок між епіграфом і твором на проблемно-тематичному рівні.

До паратекстуальних елементів належать також назви розділів повісті. Вони подвійні, тобто містять вказівку на місце дії, а також на людину, з якою пов'язані роздуми героя-оповідача в тому місці, де він опиняється під час своїх подорожей. Виділяються серед цих назв тільки дві – до першої і останньої частин твору. Перша («…Де говорять мертві й мовчать живі. ЗАЧАЛО») містить вказівку на місце дії, але, по-перше, це метафора (мається на увазі бібліотека), а по-друге, це не географічна назва, а один із тих топосів, які Мішель Фуко визначає як гетеротопії. Крім вказівки на місце, автор цією назвою констатує початок розвитку дії («зачало»). Що ж до останньої частини («Максим. Доспів»), то вона, на відміну від інших глав, не містить вказівки на місце подій, але, як і всі, крім першої, вказує на головну в ній персону, а також на те, що це завершення всього твору («доспів»).

«Зачало» відкриває зізнання героя-оповідача в тому, що він після усіх подій так і не може точно сказати, чи відбувалося все, про що він далі повідомить читачу, дійсно, чи все це – його марення, фантазії, результат дії його уяви: «Іноді це видається химерною грою уяви. Іноді – дивацтвом. Як і диваком (принаймні на перший погляд) здавався Максим. Я навіть не впевнений, чи це його справжнє ім'я…» [3, с. 442]. Таким чином, перші речення у творі – настанова на те, що буде йтися

про щось дивне, настільки складне для урозуміння, що герой і після цих подій ще не може їх мотивувати однозначно. Одразу вказується ім'я тієї людини, з якою пов'язані ці дивні, цікаві і водночас небезпечні події, – Максим. З ним оповідач і пов'язує своє звільнення від сприйняття життя як зрозумілого й простого. «Без Максима світ здавався б мені занадто простим» [3, с. 442]. Важливо, що перший раз вони зустрічаються у бібліотеці – місці, де поряд мертві (минуле) і сучасність (живі, які мають мовчати, тому що спілкуються з мертвими – читають їхні твори, тим самим долучаються до внутрішнього життя, яке не потребує звучання) [3, с. 442]. Одним із тих, хто пов'язаний з минулим і заради кого герой-оповідач почне свої подорожі Волинським краєм, є Мелетій Смотрицький. Розмова про нього виникає вже в «Зачалі». І одразу повідомляється про ту таємницю, до розгадки якої Максим притягне героя-оповідача, – таємницю останнього твору Смотрицького. Пошуки відповіді на питання про те, а чи була насправді написана книга «Діоптра…», а також шляху до урозуміння, що ж таке історія, складають зміст наступних розділів повісті.

Початок мандрувань героя-оповідача описано у розділі «Дермань. Мелетій Смотрицький». У Дермані місце поховання Смотрицького. «Тут – початок. <…> Бо джерело – не лише потік чистої води», – думає герой [3, с. 449]. Тут він намагається зрозуміти, чим були викликані томління душі цієї людини. «Адже, – думає герой, – міг той спокійно жити в Дерманському монастриі, безтурботно і в достатку. То була чи не найбагатша чернеча обитель Волині. Та, певно, архімандрит Мелетій боявся спокою. Усі попередні роки був у вирі боротьби. Тепер розчарувався. І перед ним – беззмістовна пустеля. Тому, щоб не загинути, шукав страждань» [3, с. 449]. Він так мотивує поведінку Смотрицького. Але чи так все було насправді, чи страждання шукав той, чи сутність полягає в тому, що він стійко дотримувався власних принципів і продовжував писати?

Наступна частина – «Дубно. Касіян Сакович». Її центр – людина, яку добре знав Смотрицький, яка також була небажаною для церковної влади. Але все ж таки ця людина отримала прізвисько «геніальний українській хамелеон». Так Касіяна Саковича назвав Михайло Возняк» [3, с. 461]. Не випадково у цій частині з'являються роздуми про гоголівського Андрія з «Тараса Бульби» [3, с. 466]. Саме у Дубно герой-оповідач знову зустрів спокусника Калістрата. Раніше він його тільки бачив з Максимом. Тепер же вони познайомилися. І почалося засліплення-сп'яніння героя. «То навіщо уникати спокус? – каже Калістрат. – Усе одно на всіх чекає смерть» [3, с. 472]. І хоча герой-оповідач не підкоряється повністю спокусам Калістрата, все ж він не залишає одразу його дачу.

Наступна частина – «Почаїв-Рахманів. Кирило Транквіліон-Ставровецький». Герой-оповідач після зустрічі з Калістратом відчуває, що «якась скверна закоренилась» у ньому, прагне очиститись і податися «до святого місця на прощу і зняти гріховний тягар» [3, с. 481]. Американський професор, з яким він подорожує до Почаїва, пояснює, чому він саме Кирила Транквіліона-Ставровецького обрав для своїх наукових розвідок: «<…>це був найвидатніший український

інтелектуал першої половини сімнадцятого віку» [3, с. 490]. І, крім того, гармонійна, морально стійка людина.

Після Кирила Транквіліона-Ставровецького думки героя повісті знову повертаються до Мелетія Смотрицького. Глава називається «Острог. Максим Смотрицький». Герой опиняється біля князівського замку – Острозької академії, біля місця, де колись була друкарня, і звертається думками до епізодів дитинства Мелетія Смотрицького, до того, як його виховував батько Максим Смотрицький, впевнений у тому, що рідну землю захищають не тільки воїни, але й «люди книжні» [3, с. 522]. Автором твору порушується питання про взаємини між владою та культурою. Вони залишаються такими ж, як і раніше. У минулому – небажання князя Острозького витрачати багато грошей на навчання Мелетія. В сучасному житті – небажання влади оновлювати експозицію музею, виділяти гроші на ремонт приміщення [3, с. 529].

І, нарешті, розв'язка повісті, яка міститься в розділі «Максим. Доспів». Герой-оповідач знаходить моральні сили відмовитися від подальших розмов з Калістратом про «Діоптру». Він востаннє зустрічається з Максимом і стає свідком його смерті. Дія завершується тим, що він отримує від Максима у спадок ключ від «Діоптри», хоча й не знає, від яких дверей цей ключ. Отже, у повісті відкритий фінал. Подорож героя буде продовжуватися.

Висновки. Паратекстуальний рівень повісті Петра Кралюка «Діоптра…» було розглянуто шляхом аналізу семантики назви, епіграфу та назв частин твору. Було виявлено зв'язок між паратекстом та проблематикою, сюжетними мотивами, жанровою природою повісті. Це рівні, з яких складається художній світ «Діоптри…» П. Кралюка. Усі рівні об'єднані авторською концепцією, яка полягає у визнанні тісного переплетення минулого і сучасності, а також зумовленості долі людини (у тому числі й пам'яті, що залишається про людину) її моральною стійкістю у будь-якій ситуації (як у протистоянні людини і влади, так і у гармонізації внутрішнього стану самої людини).

ЛІТЕРАТУРА

1. Жила С., Лілік О. Художній світ сучасної української літератури : навчальний посібник. Чернігів : Вид-во «Десна Поліграф», 2017. 372 с.
2. Клочек Г. «Художній світ» як категоріальне поняття. *Слово і час.* 2007. № 9. С. 3–14.
3. Кралюк П. Синопсис: роман, повісті, новела. Київ : Ярославів Вал, 2014. 688 с.
4. Мислива В.М. Паратекстуальні елементи у творчості Оксани Забужко. *Літературознавчі студії.* 2011. № 5. С.110–116.
5. «Птах високого лету». Леонід Мосендз: від світогляду до творчості. URL: https://www.istpravda.com.ua>res... (дата звернення 1.06.2024).
6. Рогоза О.Б. Роль паратекстуальних елементів тексту в організації епістолярного роману. *Science and Education a New Dimension. Philology.* IV (26), Issue: 106, 2016. Pp.77–80.
7. Саєвич І. Теорія картини світу: ключові поняття. *Семантика мови і тексту :* матеріали XI Міжнародної наукової конференції, м. Івано-Франківськ,

26–28 вересня 2012 р. Івано-Франківськ : Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника, 2012. С. 537–540.

8. Сокол М. Епіграф як паратекст. URL: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2638/1/Sokol_M.pdf (дата звернення: 1.06.2024).

9. Сокол М. Функції заголовку твору в ракурсі літературознавчої антропології. *Studia Methodologica* : альманах. Тернопіль : ТНПУ, 2008. Вип. 24. Новітня теорія літератури і проблеми літературної антропології. С. 245–249.

10. Чмир А.В. Паратекстуальні елементи в романі Петра Кралюка «Шестиднев, або Корона Дому Острозьких». *Вісник Одеського національного університету.* 2021. Т. 26. Вип. 1 (23). С. 72–80.

REFERENCES

1. Zhyla, S., Lilik, O. (2017). Khudozhnii svit suchasnoi ukrainskoi literatury [Artistic world of modern Ukrainian literature]. Chernihiv: Vyd-vo "Desna Polihraf". 372 p. [in Ukrainian].

2. Klochek, H. (2007). "Khudozhnii svit" yak katehorialne poniattia ["Art world" as a categorical concept]. *Slovo i chas* [Word and time]. Vol. 9. P. 3–14 [in Ukrainian].

3. Kraliuk, P. (2014). Synopsys: roman, povisti, novela [Synopsis: novel, stories, short story]. Kyiv: Yaroslaviv Val. 688 p. [in Ukrainian].

4. Myslyva, V. M. (2011). Paratekstualni elementy u tvorchosti Oksany Zabuzhko [Paratextual elements in Oksana Zabuzhko's work]. Literaturoznavchi studii [Literary studies]. Vol. 5. P. 110–116 [in Ukrainian].

5. "Ptakh vysokoho letu". Leonid Mosendz: vid svitohliadu do tvorchosti ["Bird of high flight". Leonid Mosendz: from worldview to creativity]. Retrieved from: https://www.istpravda.com.ua>res... (Last accessed: 1.06.2024) [in Ukrainian].

6. Rohoza, O.B. (2016). Rol paratekstualnykh elementiv tekstu v orhanizatsii epistoliarnoho romanu [The role of paratextual elements of the text in the organization of the epistolary novel]. *Science and Education a New Dimension. Philology.* Vol. IV (26), Issue: 106. P. 77–80 [in Ukrainian].

7. Saievych, I. (2012). Teoriia kartyny svitu: kliuchovi poniattia [World picture theory: key concepts]. *Semantyka movy i tekstu: materialy XI Mizhnarodnoi naukovoi konferentsii m. Ivano-Frankivsk, 26–28 veresnia 2012 r.* [Semantics of language and text: materials of the 11th International Scientific Conference in Ivano-Frankivsk, September 26–28, 2012]. Ivano-Frankivsk: Prykarpatskyi natsionalnyi universytet im. Vasylia Stefanyka. P. 537–540 [in Ukrainian].

8. Sokol, M. Epihraf yak paratekst [Epigraph as a paratext]. Retrieved from: http://dspace.tnpu.edu.ua/bitstream/123456789/2638/1/Sokol_M.pdf (Last accessed: 1.06.2024) [in Ukrainian].

9. Sokol, M. (2008). Funktsii zaholovku tvoru v rakursi literaturoznavchoi antropolohii [Functions of the title of the work in the perspective of literary anthropology]. *Studia Methodologica.* Ternopil: TNPU. Vol. 24. P. 245–249 [in Ukrainian].

10. Chmyr, A.V. (2021). Paratekstualni elementy v romani Petra Kraliuka "Shestydnev, abo Korona Domu Ostrozkykh" [Paratextual elements in Petro Kraliuk's novel "Six Days, or The Crown of the Ostrozky family"]. *Visnyk Odeskoho natsionalnoho universytetu [Bulletin of Odessa National University].* Vol. 26, 1 (23). P. 72–80 [in Ukrainian].